

Մերիկ եղած է որ երբեմն վեց օրուան մէջ 5000 ծովային մղոն տեղ վազեր է :

Հովին արագութիւնը ինչ կերպով կրնայ չափուիլ .

— Ամպի մը շուքին երկրիս երեսը վազելուն արագութենէն :

Այս բանիս համար հողմաչափ գործիքը հնարուած է : որով հովին հրելու ոյժն եւս կիմացուի :

Մի եւ նոյն հովը մթնոլորտին բոլոր բարձրութեանը մէջ կտրի՛ թէ ոչ .

— Ոչ միշտ . անոր համար շատ անգամ կտեսնեմք որ ամպերը անշարժ կկենան եւ կամ հողմացուցին պարտելուն հակառակ կողմը կերթան :

Հովերուն օգուան ինչ է .

— Նախ՝ շատ օգտակար են օդոյն տաքութիւնը ղուգակշիւ կամ միակերպ պահելու եւ օդը մաքրելու :

Երկրորդ, մասնաւոր երկիրներու վրայ ամպեր ու անձրեւներ քշելով բերելով՝ անոնց ոռոգուելուն պատճառ կլինին :

Երրորդ, ծագկըներուն ծուծերը կամ հունտերը տեղէ տեղ կտանին, եւ բնական կերպով հեռու տեղեր կսերմանեն զանոնք :

Չորրորդ, նոցա ուժովը մարդիկ նաւեր

կքալցընեն ծովուն վրայ, ալօրիքներուն (ջաղացներուն) թեւերը կպտըացընեն, եւ այլն :

Ամերիկայէն եւրոպա հովով բերուած ծագկընէր կան :

Հովով օդը ինչպէս կմաքրուի .

— Արտաշնչութիւններուն՝ այսինքն երկրէս ելած գոլորշիներուն մթնոլորտին մէջ ցրուելովը . վասն զի անոնք երբ մէկ տեղ մը ամփոփուած մնան, այն ատեն միայն վնասակար են . ուստի հովը քաղաքներուն օդը կը նորոգէ, գործարաններէն ելած ծուխերն ու շոգիները կաւլէ կտանի, եւ այլն :

Ինչէն է որ մեծ ցամաքներուն վրայէն փչող հովերը ընդհանրապէս չոր են, իսկ մեծամեծ ծովերուն երեսէն փչողները անձրեւ կբերեն .

— Վասն զի ցամաքին վրայէն փչող հովերը՝ ցամաքին երեսէն սակաւ խոնաւութիւն կծրծեն, իսկ ծովուն երեսէն անցնողները գրեթէ միշտ լի են գոլորշեօք .

Ինչէն է որ չոր հովի կամ սառուցի ատեն մարդուս ձեռքերը կճաթըռտին .

— Վասն զի նախ՝ օդը կաշիին բոլոր խոնաւութիւնը կծրծէ .

Երկրորդ, հովը կամ սառոյցը առաջ տեսակ մը բորբոքումն կպատճառէ, յետոյ կաշին գոյնը կնետէ ու կճաթըռտի :

Ն Ա Խ Ա Պ Ա Շ Ա Ր Մ Ո Ի Ն Ք

ԲՈՒ ԹՈՉՈՒՆԸ .

Բու (պայրուշ, պուհու) Թուշունը ո՛ր տանը վրայ որ նստի ու կանչէ՝ նշան է թէ այն տնէն մարդ պիտի մեռնի կըսեն : — Այս կարծիքը շատ ժողովրդոց մէջ կայ, եւ պատճառը՝ միայն բուին տխուր ձայնով ու ընդհատ ընդհատ կանչելն է գիշեր ատեն, որով մարդուս վրայ բնական կերպով սոսկում մը կուգայ : Բաց յայնմանէ, բու Թուշունը աւերակներ ու անմարդաբնակ տեղեր

բնակիլ ու պտրտիլ կտրի՛, եւ անոնց մէջ գտնուող մկները եւ ուրիշ մանր կենդանիները, կամ թէ բարձր ծառոց խոռոչներուն մէջ բոյն դրած Թուշունները բռնելով կապրի . ինքն ալ պաղ ու հով տեսք մը ունի՝ ձայնին նման . այս յատկութեանցը պատճառաւ այնպէս երեւցեր է մարդկանց թէ հիւանդի մը մեռնելուն ատենն ալ կիմանայ ու կգուշակէ նա իւր ողբական ձայնովը ,

որ բոլորովին անհիմն ու ծիծաղական կարծիք է:

Այս խեղճ թռչունն ալ իրեն համար ձայն ու եղանակ ունի, ու անշուշտ կարծէ թէ գիշերային երաժիշտներէն մէկն ալ ինքն է: Ուրիշներուն բան մը չտեսած ատենը՝ ինք կտեսնէ, ու օդին հանդարտութիւնը եւ բոլոր բնութեան թմբուկները տեսնելով՝ կսկսի ձայնը ձգել ու երգել, բայց միակերպ ու կտրած կտրած ծանր կանչով մը, իբր թէ վախճալով որ մարդիկ եւ անասունք ու թռչունք իրենց քնէն չարթննան, այլ միայն իւր ընկերն ու ձագերը իմանան թէ ինքն ո՛ւր է, եւ քովը գան, կամ պատասխան տան: Ասկից եւս կտեսնուի թէ տան մը երդիքին վրայ կամ ծառին վրայ նստած ու կանչած ատենը ամենեւին միտք չունի գուշակութիւն ընելու թէ այն տանը մէջէն մարդ պիտի մեռնի շուտով:

Ատենով արաբացի փիլիսոփային մէկը իւր աշակերտին հետ դաշտին մէջ զբօսանքի պտրտած ատենը՝ խաղ կանչողի ձայն մը կլսէ՝ բուռի ձայնէն ալ գարշելի. կը առնայ կըսէ աշակերտին թէ «Աւելորդապաշտ մարդիկ կարծեն որ բուռն ձայնը մարդ մեռնելուն գուշակութիւն է. եթէ այս բանը ճշմարիտ լինէր, այդ մարդուն ձայնը բուռի մեռնելուն նշան կլինէր անշուշտ»:

Հապա ինչէ՞ն է որ տան մը վրայ բուռ կանչելէն ետեւ անպատճառ մէկը կամ մէկալը կմեռնի անկից: — Վասն զի այն տունն ալ անմահից բընակարան չէ, եւ կրնայ մէկը մեռնիլ, բայց առանց բուռն իմանալուն ու իմաց տալուն:

Ոմանք աւելի ալ հեռու կտանին իրենց նախապաշարումը: Դրած են մտքերը թէ բուռն՝ ոչ միայն կգուշակէ այս կամ այն տան մէջ մահ պատահելիքը, հապա նաեւ իւր անէծքի կամ վայ տալու նման կանչովը յիրաւի մէկուն մահուանը պատճառ կլինի. — որ յայտնի գրաբարտութիւն է խեղճ թռչունին վրայ, եւ միանգամայն մեծ անմտութիւն՝ ըսողին կողմանէ: Իրաւ, տխուր է բնութեամբ բուռ թռչունը, բայց ո՞վ ըսեր է թէ ուրիշներուն վայ տալու համար եղած է: Իսկ այն մարդն որ իւր չարագործութեամբը Աստուծոյ բարկութեանը կամ մարդկանց անէծքին արժանի եղեր է, ու խղճմտանքէն կտանջուի, ո՞չ ապաքէն իրաւունք ունի վախճալու ոչ միայն բուռն ձայնէն, այլ եւ քամիին փչելէն, տերեւներուն շրշիւնէն, ջրի կարկաջէն, եւ մինչեւ սոխակին քաղցրածայն երգէն. եւ Դաւիթ մարգարէին հոգեշունչ քնարն անգամ լած ժամանակը՝ գուցէ Սաուլի մը պէս կատղի ու մարդասպանութեան

եւ անձնասպանութեան ձեռք զարնէ. — ուրեմն բուռն ի՞նչ յանցանք ունի:

Բայց զարմանքը այն է որ այս զրպարտեալ թռչունն եւս — ուրիշ նախապաշարմանց որ նայիմք — մէկ երկու աղէկ բաներ ալ ունի կըսեն:

Մէկը այս՝ որ աղանոցի մէջ բոյն որ դնէ, աղէկ է, այսինքն աղանոցին տիրոջը յաջողութիւն կբերէ: — Կերելի՝ թէ անոր համար որ աղանի խղդող կատունները, կուզերը (սամսարները) եւ մկները կվախնան ու կփախչին բուռն:

Մէկն ալ այս, որ աւելի եւս զարմանալի բան է՝ թէ որ ճշմարիտ լինէր: Բուռն սիրտն ու աջ ոտքը ա՛ռ, ու քուն եղած մարդու մը վրայ դիր, իսկոյն քուն եղողը կսկսի իւր ըրած բաները պատմել, ու ի՞նչ հարցմունք որ ընես՝ պատասխանները կուտայ: — Այդ անհիմն խօսքին պատճառ անտարակոյս այս մտածութիւնն եղած է թէ որովհետեւ բուռն՝ գիշեր ատեն քալող ու իբր թէ գուշակութիւն ընող թռչուն է, նորա սիրտն ու ոտքն ալ զօրութիւն ունին քնացող մարդուն վրայ գիշերաշրջկութիւն կամ քնախօսութիւն բերելու:

Դարձեալ, ըսողներ կան թէ բուռն սիրտն ու ոտքը թեւերուդ տակն որ պահես, շները չեն կրնար վրադ հաջել: — Շնէ վախցողները (ինչպէս նաեւ մարդկանց չարախօսութենէն վախցողները) թող փորձեն. բայց վախեմ թէ կխաբուին, ու թէ որ իրենք բաւական սրտոտ չեն՝ չեմ կարծեր որ բուռն սրտէն օգուտ մը տեսնեն:

Խօսքս վերջացնեմ ասով որ հին ատենի Յունաց առասպելներուն նայելով, բուռ թռչունը Աթենասայ նուիրուած էր. եւ որովհետեւ Աթենասը իմաստութեան աստուածուհի կհամարուէր, բուռն ալ պատուոյ հասեր է՝ իբրեւ իմաստութեան նշան: Իսկ թէ ի՞նչ պատճառաւ, յայտնի չէ: Արդեօք կռապաշտից իմաստութիւնը այնչափ խաւարայի՞ն կամ խաւարասէ՞ր էր որ այս գիշերային թռչունը օրինակ լինի անոր. կամ թէ իրենց կարծեօք իմաստուն մարդը անպատճառ պէ՞տք է որ աւելակներու անապատներու մէջ քաշուած մինակ նստի, ու աշխարհիս խեղճութեանցը վրայ ողբ ընէ: — Թերեւս աւելի խելքի յարմար կուգայ ոմանց ըսածը թէ Բուռն օրինակ է այն ինքնահաւան կէս գիտուններուն որ Աստուծոյ մեզի յայտնած արեւու պէս պայծառ ճշմարտութիւնները կուրանան, ու միայն իրենց աչքին տկար լուսով՝ իրենց խելքին ու կրիցը յարմար հաւատք կամ իմաստութիւն հնարելու կաշխատին: